
Informatieblad

Overgang naar ISO 14001:2015

De overtuiging -en ervaring- van SCCM is dat elke organisatie (hoe klein ook) betere milieuprestaties behaalt door het gebruik van de plan-do-check-act aanpak uit de ISO 14001-norm

Copyright SCCM

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden openbaar gemaakt en/of verveelvoudigd door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SCCM.

Disclaimer

De inhoud van deze brochure is met uiterste zorg samengesteld, desondanks kunnen fouten en onvolledigheden niet geheel worden uitgesloten. SCCM aanvaardt derhalve geen enkele aansprakelijkheid, ook niet voor directe of indirecte schade ontstaan door of verband houdend met het gebruik van de inhoud van deze uitgave.

Overgang naar ISO 14001:2015

N150506, versie 16 juni 2016

Inhoudsopgave

HOOFDSTUK 1		
1	Inleiding	5
HOOFDSTUK 2		
2	Overgang naar certificaat op basis van ISO 14001:2015	6
HOOFDSTUK 3		
3	Opzet ISO 14001:2015	8
HOOFDSTUK 4		
4	Verschillen ISO 14001:2004 en ISO 14001:2015	11
	4.1 Hoofdstukindeling norm gebaseerd op ISO High Level Structure	11
	4.2 Verschillen op hoofdlijnen	11
BIJLAGEN		
1	Documenten beschikbaar voor certificatie	18
2	Toelichting ISO 14001:2015 op basis van voorbeeld 'Keizers Huisdiervoeders'	19

I Inleiding

Dit informatieblad is bedoeld om de overgang naar de nieuwe ISO 14001 voor gecertificeerde organisaties te vergemakkelijken. Aan de informatie kunnen geen rechten worden ontleend, voor het certificatieproces is de ISO 14001-norm en het SCCM-certificatieschema bepalend. Dit informatieblad bevat suggesties en voorbeelden voor de toepassing van de nieuwe norm. Ook andere oplossingen en voorbeelden zijn mogelijk. Geprobeerd is om informatie te geven over onderdelen van de nieuwe norm waar veel vragen over zijn. Het blijft noodzakelijk om de ISO 14001-norm zelf goed te bestuderen want er zullen ook verschillen zijn die niet in dit informatieblad zijn genoemd.

Naast dit informatieblad zijn de volgende documenten relevant:

- NEN-EN-ISO 14001:2015
- IAF ID 10: Informative Document 'Transition Planning Guidance for ISO 14001:2015'
- Certificatieschema ISO 14001:2015

In dit informatieblad worden voorbeelden gegeven aan de hand van het fictieve bedrijf 'Keizers Huisdiervoeders'. Voor dit laatste bedrijf is aangegeven wat in het bestaande informatieblad waarin het milieumanagementsysteem is beschreven moet worden gewijzigd om te voldoen aan de nieuwe norm.

2 Overgang naar certificaat op basis van ISO 14001:2015

Vanaf het moment dat de nieuwe norm is gepubliceerd, kan een organisatie op basis hiervan worden gecertificeerd. Omdat de ISO 14001:2004 nog 3 jaar geldig is, kunnen organisaties zelf kiezen wat het meest geschikte moment is om over te stappen naar ISO 14001:2015. Een voor de hand liggend moment om over te stappen is het moment van hercertificatie. Aangezien er dan toch een volledig onderzoek naar het systeem wordt uitgevoerd, zal de extra tijd nodig om naar de nieuwe norm te kijken het minst groot zijn. Dit is uiteraard alleen haalbaar wanneer er voldoende tijd is tussen het moment van publicatie en de hercertificatie. Maar ook overstappen tijdens een controleaudit is mogelijk. De certificerende instelling zal dan wel extra tijd nodig hebben om te bepalen of aan de nieuwe norm wordt voldaan.

Voor nieuwe certificaten kan direct volgens de ISO 14001:2015 worden gecertificeerd. Er kan echter tijdens de overgangperiode tot half september 2018 ook nog op basis van de ISO 14001:2004 worden gecertificeerd. Het certificaat zal dan korter dan drie jaar geldig zijn omdat het voor half september 2018 moet zijn omgezet naar ISO 14001:2015.

In het document [IAF ID 10: Informative Document 'Transition Planning Guidance for ISO 14001:2015'](#) worden aanbevelingen gedaan voor accreditatie- en certificatie-instellingen met betrekking tot de overgang naar ISO 14001:2015. Voor gecertificeerde organisaties zijn daarbij de volgende punten van belang.

Gap-analyse

In IAF ID 10 wordt de uitvoering van een gap-analyse door de te certificeren organisatie aanbevolen.

De organisatie kan de beoordeling door de CI versnellen door zelf een 'gap-analyse' uit te voeren waarbij wordt vastgesteld op welke manier invulling is of wordt gegeven aan de verschillen tussen de eisen in de ISO 14001:2004 en de ISO 14001:2015. De organisatie kan daarbij gebruik maken van:

- het overzicht belangrijke wijzigingen tussen beide normen opgenomen in IAF ID 10:2015;
- het overzicht van documenten benodigd voor certificatie (zie bijlage 1);
- dit SCCM-infoblad over verschillen tussen ISO 14001:2015 en ISO 14001:2004;
- het SCCM-certificatieschema ISO 14001:2015.

Een organisatie kan de CI opdracht geven tot het uitvoeren van een gap-analyse.

Planning certificatieonderzoek ISO 14001:2015

Het certificatieonderzoek voor ISO 14001:2015 kan afzonderlijk worden ingepland of worden gecombineerd met een controle- of herbeoordelingsonderzoek voor ISO 14001:2004. In het laatste geval wordt het ISO 14001:2004-certificaat in stand gehouden tot aan alle eisen van ISO 14001:2015 is voldaan.

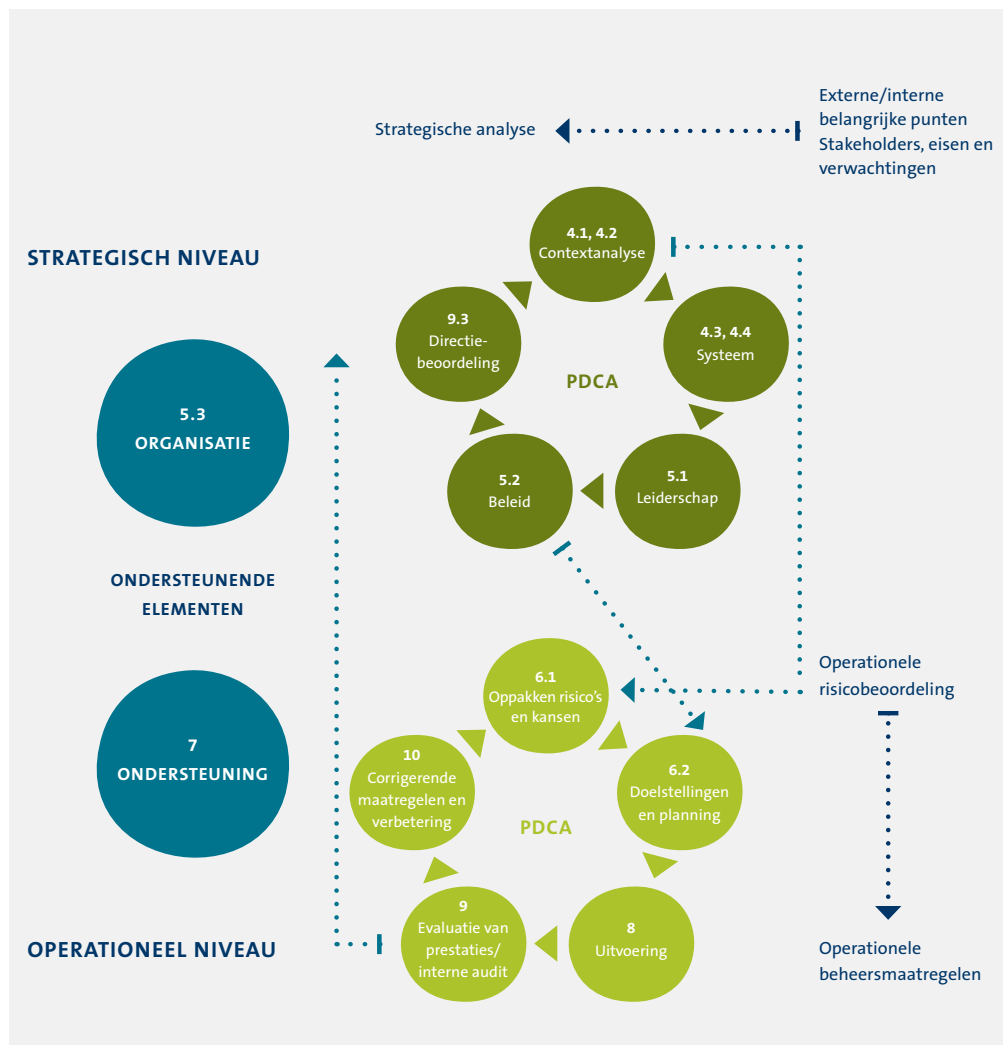
De CI dient de volledige conformiteit met de ISO 14001:2015 te beoordelen. Overeenkomstig een initieel onderzoek voor ISO 14001:2015 dient ook bij de overgang zowel de documentatie als de implementatie te worden beoordeeld. Het is aan de CI om van geval tot geval te beoordelen of deze beoordelingen in één audit kunnen worden gecombineerd dan wel beter kunnen worden gescheiden. Het gaat dan primair om de verschillen met de ISO 14001:2004. De eerder genoemde gap-analyse is daarvoor de basis.

3 Opzet ISO 14001:2015

Om de verschillen tussen ISO 14001:2004 en ISO 14001:2015 zoals uitgewerkt in hoofdstuk 4 makkelijker te kunnen plaatsen, is in de volgende figuren de opzet van ISO 14001:2015 en de samenhang van de onderdelen van de norm samengevat.

In figuur 1 wordt duidelijk gemaakt dat ISO 14001:2015 een verbetercyclus op zowel strategisch als operationeel niveau bevat. De analyse van context en belanghebbenden is een belangrijke input voor de verbetercyclus op strategisch niveau. De strategische verbetercyclus maakt het beter mogelijk om ISO 14001 te gebruiken als basis voor het duurzaamheidsbeleid (op basis van bijvoorbeeld ISO 26000).

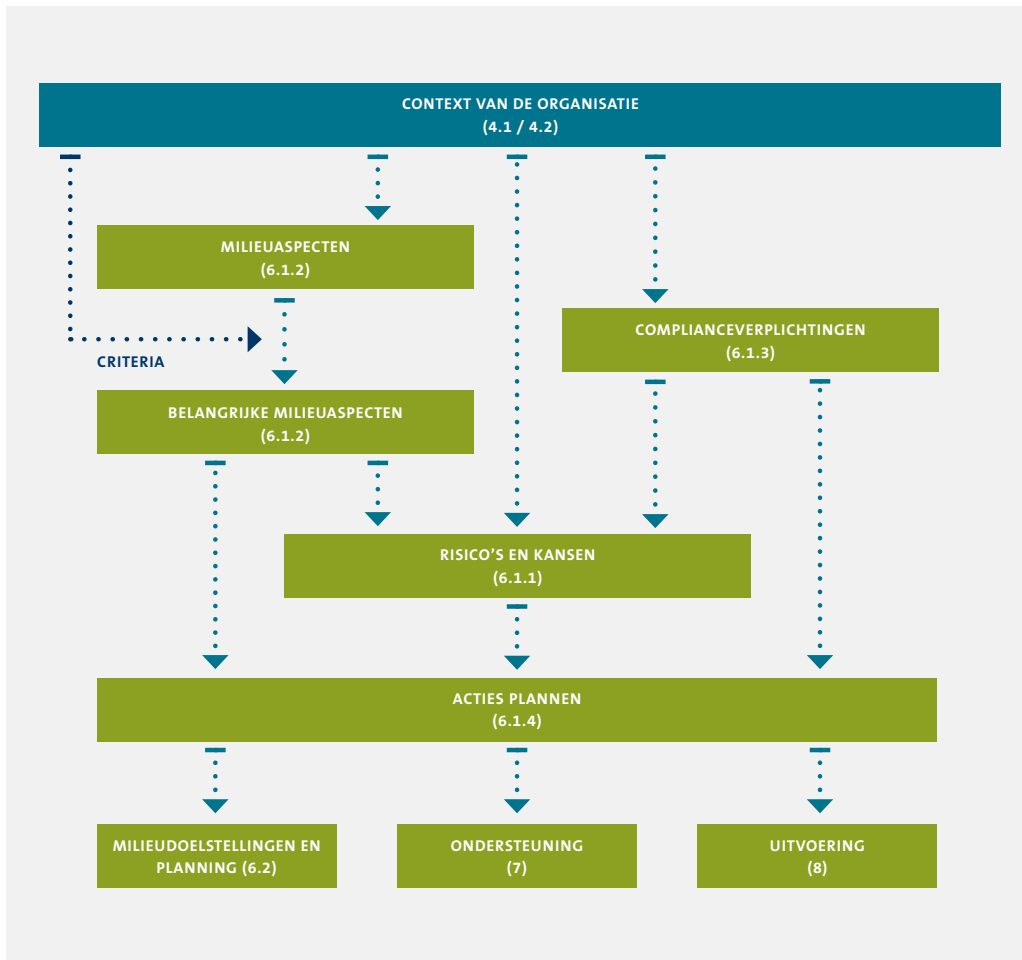
FIGUUR 1: PDCA-CYCLUS OP STRATEGISCH EN OPERATIONEEL NIVEAU (BRON: NEN)

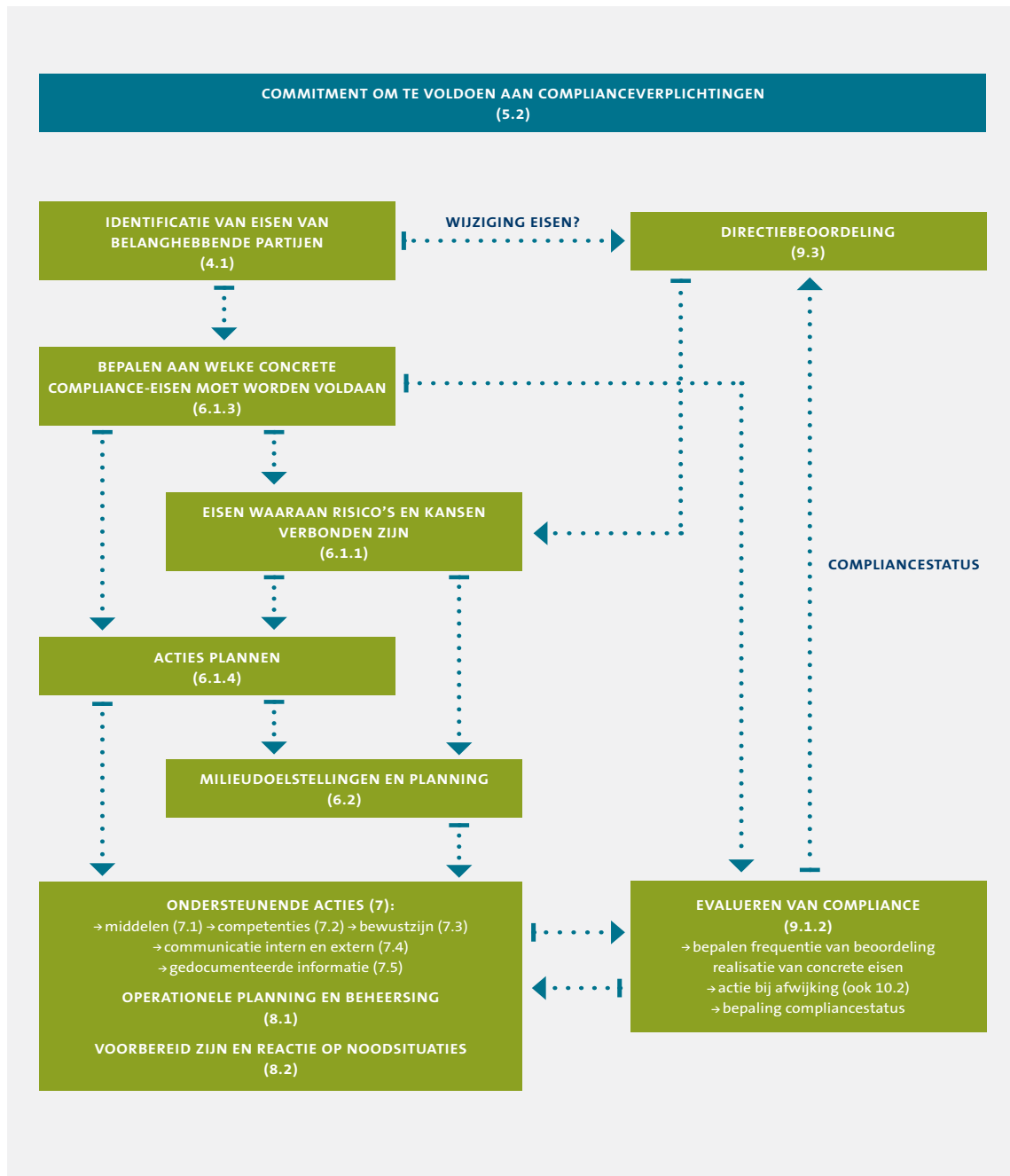
In ISO 14001:2015 worden de begrippen 'risico's en kansen' geïntroduceerd. Figuur 2 maakt duidelijk hoe de risico's en kansen samenhangen met de uitkomsten van de contextanalyse en de uit ISO 14001:2004 bekende (belangrijke) milieuaspecten en complianceverplichtingen.

FIGUUR 2: RISICO'S EN KANSEN

Het voldoen aan complianceverplichtingen (waaronder ook de wettelijke en andere eisen vallen) is een belangrijke doelstelling van het milieumanagementsysteem. Figuur 3 laat de samenhang tussen alle voor het compliancemanagement belangrijke onderdelen uit ISO 14001:2015 zien.

FIGUUR 3: SAMENHANG NORMONDERDELEN RELEVANT VOOR COMPLIANCEMANAGEMENT

4 Verschillen ISO 14001:2004 en ISO 14001:2015

4.1 Hoofdstukindeling norm gebaseerd op ISO High Level Structure

ISO 14001:2015 heeft een nieuwe hoofdstuk- en paragraafindeling. Deze zijn gebaseerd op de zogenaamde ISO High Level Structure (HLS). Door ISO is bepaald dat alle normen voor managementsystemen op basis van de HLS worden opgebouwd en de basistekst met eisen voor een managementsysteem uit de HLS gebruiken.

De ISO 9001:2015 is ook op de HLS gebaseerd. De HLS-basistekst voor een managementsysteem is in zowel de ISO 14001:2015 als de ISO 9001:2015 terug te vinden. Dit geldt ook voor de ISO 45001 die in ontwikkeling is voor arbomanagementsystemen, deze gaat de OHSAS 18001 vervangen.

In de verschillende managementsysteemnormen wordt de HLS-basistekst aangevuld met eisen die voor het betreffende onderwerp van belang zijn. Grofweg bestaat circa de helft van de ISO 14001:2015 uit HLS-tekst en de andere helft uit normspecifieke tekst.

Veel organisaties hebben de managementsystemen op basis van de oude normen al geïntegreerd. Door de gelijke indeling en de gelijke basistekst voor organisaties wordt het makkelijker om de managementsystemen te integreren.

TIP:

- De nieuwe hoofdstuk- en paragraafindeling op basis van de HLS is geen aanleiding om iets aan het managementsysteem te veranderen. De essentie is dat aan alle eisen van de norm wordt voldaan. Wanneer het managementsysteem in een handboek is beschreven (wat niet hoeft!) kan dat worden behouden. Wel is het handig om in dat geval een referentietabel te maken.
- In Annex B van de ISO 14001:2015 is een referentietabel opgenomen van eisen uit ISO 14001:2015 en ISO 14001:2004.

4.2 Verschillen op hoofdlijnen

In de volgende tabel zijn de belangrijke verschillen weergegeven. Vermeld staat of dit verschil uit de HLS voortkomt of niet. Wanneer verschillende managementsystemen worden gecombineerd is belangrijk te weten of een verschil ook voor bijvoorbeeld ISO 9001 en in de toekomst ISO 45001 (voor arbomanagementsystemen) geldt. Het kan dan een overweging zijn om de implementatie voor de verschillende managementsystemen te combineren.

De consequenties van de in dit infoblad beschreven verschillen zijn per organisatie verschillend:

- Voor een aantal onderwerpen is de tekst in de nieuwe norm 'scherper' geformuleerd en is deze niet veel anders dan 'de geest' van de oude norm. Organisatie die de oude norm naar 'de geest' hebben ingevoerd zullen minder grote verschillen hebben.
- De ISO 14001:2015 bevat een aantal nieuwe eisen die zijn gericht op het gebruik van het milieumanagementsysteem voor de invulling van het onderdeel milieu binnen het duurzaamheidsbeleid. Voor organisaties die al verder zijn met de implementatie van het duurzaamheidsbeleid op basis van bijvoorbeeld ISO 26001 zullen de verschillen minder groot zijn.

Omdat de ISO 14001:2015 een geheel nieuw opgestelde tekst is, is het niet mogelijk alle verschillen te benoemen. In onderstaande tabel zijn de belangrijkste verschillen weergegeven.

In de kolom 'HLS' is aangegeven of het betreffende verschil voorkomt uit de HLS die voor alle ISO-managementsystemen van toepassing is. Bij een aantal normparagrafen staat zowel een 'Ja' (verschil komt voort uit HLS) als een Nee (verschil komt niet voort uit HLS). Dit houdt verband met het feit dat in ISO 14001 eisen zijn toegevoegd ten opzichte van de HLS. Deze eisen staan dan bijvoorbeeld niet in de ISO 9001:2015.

In de eerste kolom is aangegeven in hoeverre de verschillen groot zijn ten opzichte van de ISO 14001:2004:
 ++: geheel nieuw;
 + : bestaande eis is aangevuld of aangescherpt.

NORM PAR.	VERSCHIL ISO 14001:2015 EN ISO 14001:2004	HLS	TOELICHTING (DAAR WAAR NODIG)
1 Algemeen	Er worden geen (schriftelijke) procedures gevraagd.	Ja	In de norm wordt vaak de term 'processen' gebruikt. Deze moeten worden 'ingericht, geïmplementeerd en onderhouden'. Daarnaast worden vaak 'documenten' of 'registraties' vereist om de aanwezigheid en werking van onderdelen van het systeem en van het juist, beheerst en volgens planning verlopen van de processen aantoonbaar te maken. Een organisatie kan ervoor kiezen om de processen geheel of gedeeltelijk vast te leggen, dit kan een aantal voordelen hebben: - de overdracht van taken van de ene naar de andere medewerkers wordt gemakkelijker; - voor taken die niet zo vaak worden uitgevoerd is het makkelijk om terug te vinden hoe deze moeten worden uitgevoerd; - bij certificatie is het eenvoudiger om aan te tonen dat de processen er zijn en deze worden uitgevoerd zoals beschreven. De certificatie-instelling zal dan minder tijd nodig hebben.
2 Algemeen	De norm richt zich op het ontwikkelen en uitvoeren van milieubeleid op zowel 'strategisch' als 'operationeel' niveau.	Ja	ISO 14001:2004 maakte het mogelijk om het milieumanagementsysteem (MMS) te beperken tot het operationele milieubeleid (het beheersen van de milieuaspecten en het voldoen aan wettelijke eisen). Op basis van de nieuwe norm is het noodzakelijk om risico's en kansen ten aanzien van het milieu te betrekken in het strategisch beleid van de organisatie en andersom ervoor te zorgen dat het milieubeleid spoort met het strategisch beleid. Dit komt voort uit de eisen in bijvoorbeeld 4.1/4.2/5.1/6. Zie ook het voorbeeld in bijlage 2.

NORM PAR.	VERSCHIL ISO 14001:2015 EN ISO 14001:2004	HLS	TOELICHTING (DAAR WAAR NODIG)
4.1 ++	Inzicht in de organisatie en haar context (in- en extern).	Ja	Het gaat om het krijgen van inzicht in de belangrijke punten of ontwikkelingen die zowel binnen als buiten de organisatie spelen en die relevant (kunnen) zijn voor het behalen van de met het MMS beoogde resultaten. De punten of ontwikkelingen worden relevant wanneer er op de korte of langere termijn voor het milieu en/of de organisatie relevante risico's of kansen aan verbonden zijn. Doelstelling van de nieuwe norm is om het milieu en duurzaamheid en de strategie van de organisatie op elkaar af te stemmen (zie ook 5.1 leiderschap). Hele diverse punten kunnen naar voren komen. Zie het voorbeeld in bijlage 2.
4.2 ++	Inzicht in de behoeften en verwachtingen van belanghebbenden.	Ja	Dit is een geheel nieuwe eis, deze sluit ook aan bij de het uitgangspunt dat het MMS op basis van ISO 14001 gebruikt moet kunnen worden om het milieudeel van duurzaam ondernemen (op basis van bijvoorbeeld ISO 26000) in te vullen. Belanghebbenden zijn er zowel binnen als buiten de organisatie. Zie het voorbeeld in bijlage 2.
4.3 +	<ul style="list-style-type: none"> - Eisen worden gesteld aan de beschrijving van het toepassingsgebied (scope). - Alle activiteiten binnen de scope moeten worden meegenomen. - De beschrijving moet beschikbaar zijn voor belanghebbende partijen. 	Ja	De 2015-norm geeft aan dat in het toepassingsgebied ook de grenzen en toepasbaarheid van het MMS moeten worden vastgelegd. In de ISO 14001:2004 stond alleen dat het toepassingsgebied moest worden vastgelegd. Waar op basis van ISO 14001:2004 vaak alleen de activiteiten werden benoemd is van belang ook andere relevante 'grenzen' aan te geven om duidelijk te maken wat wel of juist niet onder het certificaat valt. Denk daarbij aan fysieke grenzen, juridische grenzen, Kamer van Koophandelgegevens. Aandachtspunt is dat de beschrijving van het toepassingsgebied moet aansluiten op de benadering van milieuaspecten vanuit het levenscyclus perspectief (zie paragraaf 8.1). Wat hoort nog wel tot het systeem en wat niet. Uitbestede processen worden wel tot de te beheersen processen gerekend. De organisatie zal in het toepassingsgebied moeten vaststellen hoe ver haar invloed reikt. Zie het voorbeeld in bijlage 2.
5.1 ++	Nadruk op leiderschap/rol directie: <ul style="list-style-type: none"> - Directie moet verantwoordelijkheid nemen. - Relatie strategie / business processen. 	Ja Nee Ja	<p>ISO 14001:2015 is de betrokkenheid van de directie bij het milieumanagementsysteem expliciet gemaakt in een negental punten. Daarbij staat bovenaan dat de directie ook 'verantwoordelijkheid moet nemen' voor de effectiviteit van het MMS (aanvulling in ISO 14001 op de HLS-tekst). Op basis van ISO 14001:2004 was het mogelijk dat een directie niet of nauwelijks betrokken was en alleen de directieverklaring tekende. ISO 14001:2015 vereist dat de directie een (pro-)actieve rol van de directie. Dat betekent onder andere initiatieven nemen om de milieuprestaties en/of het MMS te verbeteren. De directie zal bijvoorbeeld op de hoogte moeten zijn van de belangrijke risico's en kansen, de verwachtingen van belanghebbenden en de compliancestatus.</p> <p>De directie is in de 2015-norm verantwoordelijk voor de afstemming van het milieubeleid en de strategie van de organisatie. Dit betekent enerzijds dat uitgangspunten uit de strategie van de organisatie die relevant zijn voor het milieubeleid ook in het milieubeleid terug te vinden zijn en andersom belangrijke risico's en kansen uit het milieubeleid ook terug te vinden zijn in de strategie van de organisatie. Een totale integratie is natuurlijk ook mogelijk.</p>

NORM PAR.	VERSCHIL ISO 14001:2015 EN ISO 14001:2004	HLS	TOELICHTING (DAAR WAAR NODIG)
5.2 +	Milieubeleid: aandachtspunt is punt c): een verbintenis omvat tot bescherming van het milieu, waaronder preventie van milieuvervuiling.	Nee	<p>Toegevoegd is het begrip 'bescherming van het milieu', het begrip 'preventie van milieuvervuiling' is daar onderdeel van. In bijlage 2 zijn voorbeelden gegeven voor het verschil tussen beide.</p> <p>Het beleid dient specifiek te zijn en ook verbintenissen te bevatten die aansluiten bij de context van de organisatie.</p> <p>Ook ligt hier een relatie met het levenscyclus-perspectief en het beschreven toepassingsgebied.</p>
5.3	Rollen en verantwoordelijkheden: er wordt geen 'directie-vertegenwoordiger' als persoon aangewezen.	Ja	Zoals ook onder 5.1 aangegeven is, wordt in de ISO 14001:2015 veel nadruk gelegd op het belang van leiderschap. De directie kan taken delegeren maar niet de verantwoordelijkheid. ISO 14001:2015 vraagt om een persoonlijke betrokkenheid van de directie bij het milieumanagementsysteem.
6.1 ++	Nieuw zijn de begrippen 'Risico's' en 'kansen'.	Ja	<p>De ISO 14001:2004 vereist de identificatie van belangrijke milieuaspecten. Daarmee worden de potentiële risico's en de mogelijke kansen tot verbetering vastgesteld. Ook voor wat betreft de complianceverplichtingen worden deze op basis van ISO 14001:2004 impliciet vastgesteld. Nieuw is dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - niet alle belangrijke milieuaspecten of complianceverplichtingen een risico (of kans) hoeven te zijn. Dit betekent dat duidelijk moet worden gemaakt welke belangrijke milieuaspecten een risico of kans zijn. Dit is een extra stap die bijvoorbeeld met een risicoanalyse kan worden ingevuld; - de verschillende risico's en kansen (volgend uit belangrijke milieuaspecten; complianceverplichtingen en contextanalyse) bij elkaar gebracht moeten worden om zo te voldoen aan bijvoorbeeld 10.1 waarin de verbetermogelijkheden moeten worden vastgesteld; - de meer strategische risico's en kansen die volgen uit de context van de organisatie (4.1 en 4.2) in beeld moeten worden gebracht.
6.1.1	Aandacht voor risico's en kansen gerelateerd aan: - effect van het milieu op de organisatie; - potentiële noodsituaties.	Nee	<p>Vanuit ISO 14001:2004 wordt over het algemeen gedacht vanuit de milieuaspecten en de invloed die de organisatie op het milieu heeft. Vanuit de contextanalyse kunnen er ook onderwerpen naar voren komen waaruit blijkt dat ontwikkelingen op het terrein van het milieu invloed op de doelstellingen van de organisatie kan hebben.</p> <p>Zie het voorbeeld in bijlage 2.</p>
6.1.2 +	- Milieuaspecten benaderen vanuit 'levenscyclus-perspectief'. - Noodsituaties als milieuaspect meenemen. - Vastleggen van de criteria op basis waarvan de belangrijkheid wordt bepaald.	Nee	<p>Op basis van ISO 14001:2004 dienen de milieuaspecten te worden geïdentificeerd die de organisatie kan beheersen of beïnvloeden. Hieronder werden ook de milieuaspecten die optreden bij toeleveranciers en afnemers veronderstelt. ISO 14001:2015 is wat dat betreft specifiek omdat de identificatie van de milieuaspecten moet worden gedaan vanuit het levenscyclusperspectief. Dat betekent dat de organisatie bekend moet zijn met de belangrijke milieuaspecten zowel bij toeleveranciers als in de fase van gebruik/afhandeling van de producten en diensten. Vervolgens moet worden bepaald of ook invloed op de milieuaspecten kan worden uitgeoefend. Op basis van ISO 14001:2004 zullen er organisaties zijn die het levenscyclusperspectief al hebben toegepast. Nu is dat expliciet vereist. Zie het voorbeeld in bijlage 2.</p> <p>ISO 14001:2015 vereist dat de milieuaspecten als gevolg van mogelijke noodsituaties bij de identificatie van de milieuaspecten mee worden genomen. In ISO 14001:2004 stond dit in de Annex. Op basis van paragraaf 4.4.7 in ISO 14001:2004 hebben organisaties dat in ieder geval al beschikbaar.</p>

NORM PAR.	VERSCHIL ISO 14001:2015 EN ISO 14001:2004	HLS	TOELICHTING (DAAR WAAR NODIG)
6.1.4 ++	Planning van acties: expliciet moet worden gemaakt wat het vervolg is van de geïdentificeerde risico's en kansen, belangrijke milieuaspecten en complianceverplichtingen.	Ja	Dit is een nieuw onderdeel in de norm. De essentie is dat duidelijk wordt gemaakt op welke manier de risico's, kansen, belangrijke milieuaspecten en complianceverplichtingen die volgen uit 6.1.1, 6.1.2 en 6.1.3 een vervolg krijgen in het managementsysteem. Het vervolg kan zijn dat beheersmaatregelen worden genomen die terugkomen in de uitvoering (8), het kan ook zijn dat er (verbeter)doelstellingen worden geformuleerd en deze terugkomen in 6.2. Aan de doelstellingen is het uit de ISO 14001:2004 bekende 'milieuprogramma' gekoppeld (6.2.2). Zie figuur 2 en 3 in hoofdstuk 3 en het voorbeeld in bijlage 2.
6.2 +	Milieudoelstellingen: - Aangeven hoe doelstellingen worden geëvalueerd (inclusief indicatoren). - Integratie met andere bedrijfsprocessen overwegen.	Nee	In essentie komen de verplichtingen uit ISO 14001:2004 en -2015 overeen. De evaluatie van doelstellingen was in ISO 14001:2004 opgenomen onder monitoring. Nieuw is dat indicatoren moeten worden bepaald om de voortgang te kunnen beoordelen. Ook is nieuw dat overwogen moet worden hoe de acties om de doelstellingen te realiseren kunnen worden geïntegreerd in andere bedrijfsprocessen.
7.2 +	Vaststellen van benodigde competenties.	Ja	Op basis van ISO 14001:2004 diende de organisatie te zorgen dat 'een ieder' bekwaam is om de toegewezen taken uit te voeren. Daarbij werd niet vereist om deze bekwaamheid (in de vorm van competenties) te onderbouwen, wel moesten de trainingsbehoeften worden geïdentificeerd. ISO 14001:2015 vereist dat eerst de benodigde competenties worden vastgelegd. Ook de benodigde trainingen moeten (zoals in ISO 14001:2004) worden bepaald. Samen met opleiding en ervaring kunnen de trainingen zorgen voor de benodigde competenties.
7.4 ++	- Een proces voor interne- en externe communicatie moet worden geïmplementeerd. - Inhoud van communicatie moet consistent en betrouwbaar zijn.	Ja Nee	In ISO 14001:2004 moest de organisatie besluiten of het extern wilde communiceren. In ISO 14001:2015 staat dat de organisatie in- en extern moet communiceren wanneer dit relevant is voor het milieumanagementsysteem. Communicatie bevat zowel het 'ontvangen' als 'zenden' van informatie. De relevantie van communicatie hangt onder meer samen met de belangrijke milieuaspecten, complianceverplichtingen en de behoeften van belanghebbende partijen (zie Annex A.7.4.). Verplichtingen tot externe communicatie met leveranciers en afnemers kunnen ook uit 8.1 volgen. Nieuw is verder dat specifiekere eisen aan het communicatieproces worden gesteld, uitgewerkt moet zijn 'aan wie', 'wat', 'wanneer' en 'hoe' wordt gecommuniceerd. Ook nieuw is dat de organisatie er voor moet zorgen dat de gecommuniceerde informatie betrouwbaar is en overeenkomt met de informatie die voortkomt uit het milieumanagementsysteem. In Annex A.7.4 worden aanwijzingen gegeven met betrekking tot de kwaliteit en betrouwbaarheid van de communicatie.
7.5.3 ++	Beveiliging van gedocumenteerde informatie is toegevoegd (7.5.3 b).	Ja	
8.1 +	Operationele planning en beheersing: - Toegevoegd is de beheersing van geplande en ongeplande veranderingen (MoC). - Toegevoegd is de beheersing of beïnvloeding van uitbestede processen. - Vanuit de levenscyclus benadering moet er aandacht zijn voor beheersing in alle stadia van de levenscyclus. - Overwegen informatie te verschaffen over belangrijke milieuaspecten tijdens fases van levering, gebruik en afdanking.	Nee	- De beheersing van gevolgen van geplande- en ongeplande wijzigingen werd in ISO 14001:2004 niet expliciet afgedekt. Op basis van de eisen over milieuaspecten in ISO 14001:2004 hebben veel organisaties wel management of change (MoC) procedures opgenomen. Op basis van ISO 14001:2015 is het verplicht om geplande wijzigingen te beheersen en ongeplande wijzigingen te beoordelen en acties te ondernemen. In Annex A.1 van ISO 14001:2015 wordt expliciet ingegaan op het belang van MoC. - In ISO 14001:2004 moesten procedures aan leveranciers bekend worden gemaakt in ISO 14001:2015 is daaraan toegevoegd dat een organisatie de beheersing of beïnvloeding moet verzekeren en de mate 'beheersing of beïnvloeding' moet definiëren. - Een organisatie dient er voor te zorgen dat de milieueisen tijdens de ontwerp- en ontwikkelingsactiviteiten worden meegenomen, waarbij de verschillende fases in de levenscyclus worden overwogen.

NORM PAR.	VERSCHIL ISO 14001:2015 EN ISO 14001:2004	HLS	TOELICHTING (DAAR WAAR NODIG)
8.2 +	Voorbereid zijn en reageren op noodsituaties.	Nee	Toegevoegd is: - verschaffen van informatie en eventueel training aan relevante belanghebbende partijen; - onderhouden van gedocumenteerde informatie.
9.1.1 +	Toegevoegd zijn: - methoden voor monitoren, meten, analyse en evaluatie moeten worden vastgesteld om te zorgen voor valide resultaten - criteria en indicatoren moeten worden vastgesteld om de milieuprestaties te evalueren.	Ja Nee	- In ISO 14001:2015 is de kwaliteit van de informatie een belangrijk aandachtspunt. Volgens ISO 14001:2015 dient de monitoring valide resultaten op te leveren. In Annex A.9.1.1 is dit ingevuld als betrouwbare, reproduceerbare en traceerbare resultaten. Dit sluit ook aan op de eis in 7.4.1 om betrouwbare informatie te communiceren. - In ISO 14001:2004 wordt vereist dat de monitoring is gericht op onder andere de milieuprestaties en het behalen van de doelstellingen. In ISO 14001:2015 wordt daar aan toegevoegd dat 'criteria' en 'indicatoren' moeten worden vastgesteld.
9.1.2 +	De organisatie dient kennis en begrip te hebben over de status van compliance.	Nee	De term 'compliancestatus' is een nieuw begrip. Dit wordt beschouwd als de aanwezigheid van een totaaloverzicht van de stand van zaken met betrekking tot de compliance met wettelijke en andere eisen. In ISO 14001:2004 is de verplichting opgenomen om een eigen beoordeling van de compliance uit te voeren. Daarbij was het mogelijk om de beoordeling en de afhandeling van afwijkingen te delegeren naar bijvoorbeeld afdelingen zonder dat voor de organisatie als geheel een totaaloverzicht werd opgebouwd. Op basis van ISO 14001:2015 dient de organisatie een actueel zicht te hebben op de compliance.
9.3 +	- Voor de directiebeoordeling is in plaats van de input vastgelegd welke onderwerpen moeten worden overwogen. Nieuw zijn bijvoorbeeld de veranderingen in de behoeften en verwachtingen van belanghebbende partijen; risico's en kansen; de adequaatheid van middelen. - Bij de output zijn te nemen beslissingen verder gespecificeerd.	Ja Nee	In de directiebeoordeling komt een aantal veranderingen in de ISO 14001:2015 samen. Deze norm vraagt (op basis van 5.1) om een grotere betrokkenheid van de directie. Waarbij op basis van de ISO 14001:2004 de nadruk vaak ligt op de 'input' - het opstellen van een document dat vervolgens door de directie wordt geaccordeerd - ligt de nadruk nu op de 'output'. De norm geeft onderwerpen die door de directie moeten worden overwogen. Bij certificatie zal duidelijk moeten zijn dat de directie daarbij ook daadwerkelijk betrokken is. In de directiebeoordeling komen ook andere nieuwe elementen zoals de veranderingen in de contextanalyse (4.1 en 4.2) terug. Ook nieuw is dat de adequaatheid van de beschikbare middelen moet worden beoordeeld. Meer nadruk is gelegd op beslissingen die de directie dient te nemen, deze zijn gespecificeerd. Nieuwe onderwerpen waarover een besluit moet worden genomen zijn bijvoorbeeld de acties noodzakelijk wanneer doelstellingen niet zijn gehaald; mogelijkheden tot integratie met andere bedrijfsprocessen en de gevolgen voor de strategische richting van de organisatie.
10 +	De organisatie dient mogelijkheden tot verbetering vast te stellen en te selecteren en noodzakelijke acties te implementeren om milieuprestaties te verhogen.	Nee	In de HLS krijgt het onderwerp 'verbetering' meer nadruk. Er is daarom een apart hoofdstuk aan gewijd. In ISO 14001:2015 is daar nog de paragraaf 10.1 aan toegevoegd. Een organisatie dient de mogelijkheden tot verbeteringen te bepalen. Dit kunnen zowel verbeteringen die op korte- als langere termijn mogelijk zijn. Op de langere termijn kan het gaan om bijvoorbeeld de aanpassing van productietechnologie en producten/diensten. Zie ook Annex A.10.1 voor een toelichting. In de oude norm staat onder directiebeoordeling dat de mogelijkheden voor verbetering moeten worden vastgesteld. In de praktijk worden dan vaak alleen de verbetermogelijkheden vastgesteld die in de komende periode worden opgepakt.

Overzicht gedocumenteerde informatie vereist in ISO 14001:2015

NORM PAR.	DOCUMENTATIE VEREISTEN ISO 14001:2015	HLS	TOELICHTING (DAAR WAAR NODIG)
4.3	Toepassingsgebied.	HLS	
5.2	Milieubeleid.	HLS	
6.1.1 +	Bewijsmateriaal in de omvang nodig om vertrouwen te hebben dat de processen om maatregelen te identificeren om risico's en kansen op te pakken volgens planning worden uitgevoerd.		
6.1.1 ++	Risico's en kansen.		
6.1.2 +	- Milieuaspecten en daaraan gerelateerde milieueffecten. - Criteria voor het bepalen van belangrijke milieuaspecten. - Belangrijke milieuaspecten.		
6.1.3 +	Complianceverplichtingen.		In de 2004-versie staat niet expliciet dat de complianceverplichtingen moeten worden gedocumenteerd (in de praktijk zal dit wel gebeuren), in de 2015-versie is dat wel het geval.
6.2.1	Milieudoelstellingen.	HLS	
7.2	Bewijzen van competenties.	HLS	
7.4.1 ++	Bewijzen van communicatie (passend bij de situatie).		In oude norm hoeft alleen het besluit over wel/niet extern communiceren te worden gedocumenteerd.
8.1 +	Bewijsmateriaal in de omvang nodig om vertrouwen te hebben dat de processen voor operationele planning en beheersing volgens planning zijn uitgevoerd.	HLS	In oude norm moeten procedures worden gedocumenteerd. Volgens de nieuwe norm moet de uitvoering worden gedocumenteerd.
8.2	Bewijsmateriaal in de omvang nodig om vertrouwen te hebben dat de processen voor het voorbereid zijn en reageren op noodsituaties volgens planning worden uitgevoerd.		
9.1.1 +	Bewijsmateriaal van de resultaten van het monitoren, meten, analyseren en evalueren.	HLS	Toegevoegd is dat ook bewijsmateriaal van het analyseren en evalueren beschikbaar moet zijn.
9.1.2 +	Bewijsmateriaal van de resultaten van de compliance-evaluatie.		Een van de resultaten is het inzicht in de 'status' van de compliance. Dat is een nieuw begrip. Het gaat dan om inzicht in het voldoen aan de complianceverplichtingen voor de organisatie als geheel (wat zijn bijvoorbeeld de sterke/zwakke punten daarin).
9.2.2	Bewijsmateriaal van de uitvoering van het auditprogramma en de auditresultaten.	HLS	
9.3	Bewijsmateriaal van de resultaten van de directiebeoordeling.	HLS	Geen nieuwe eis. Aandachtspunt is dat er nieuwe punten zijn waar tijdens de directiebeoordeling aandacht aan moet worden gegeven.
10.1	Bewijsmateriaal van: - de aard van de afwijkingen en de vervolgens genomen maatregelen; - de resultaten van corrigerende maatregelen.	HLS	

Documenten beschikbaar voor certificatie

De volgende documenten/registraties dient de organisatie beschikbaar te hebben (bij hercertificatie over een periode van drie jaar):

- Scopebeschrijving (4.3)
- Milieubeleid (5.2)
- Risico's en kansen die aandacht behoeven (6.1.1)
- De processen voor het oppakken van risico's en kansen in 6.1.1-6.1.4 (6.1.1)*
- Milieuaspecten en daarmee verbonden milieu-impact, belangrijke milieuaspecten en criteria om deze te bepalen (6.1.2)
- Complianceverplichtingen (6.1.3)
- Milieudoelstellingen (6.2.1)
- Bewijs van competenties (7.2)
- Bewijs van communicatieactiviteiten (7.4.1)
- Processen voor de operationele planning en beheersing (8.1)*
- Processen voor het voorbereid zijn en reageren op noodsituaties (8.2)*
- Compliance-evaluatie (9.1.2)
- Interne auditprogramma en resultaten interne audits (9.2.1)
- Resultaten directiebeoordeling (9.3)

Documenten/registratie waarvan SCCM de aanwezigheid aanbeveelt:

- Resultaat contextanalyse (zie 4.1 en 4.2)
- Beschrijving van organisatie en verantwoordelijkheden
- Overzicht van gedocumenteerde informatie en registraties (waaronder eventuele beschrijvingen van processen/procedures anders dan al min of meer vereist op basis van 6.1.1, 8.1 en 8.2)

* De gedocumenteerde informatie moet worden bijgehouden in de omvang die nodig is om het vertrouwen te hebben dat de processen volgens planning zijn uitgevoerd.

Toelichting ISO 14001:2015 op basis van voorbeeld 'Keizers Huisdiervoeders'

Op basis van de onderstaande beschrijving van Keizers Huisdiervoeders is in tabel 1 van deze bijlage voor een aantal onderdelen van de ISO 14001-norm een mogelijke uitwerking gegeven.

Bedrijfsbeschrijving Keizers Huisdiervoeders

Keizer Huisdiervoeders BV is een producent van voer voor huisdieren gemaakt van grondstoffen uit dierlijke materialen. Een deel van de tussenproducten wordt doorverkocht aan andere bedrijven.

Keizer Huisdiervoeders BV heeft verschillende aandeelhouders. De aandelen zijn verdeeld over het management (10%), de familie Keizer (30%) en twee externe investeerders die elk 30% hebben.

Bij het bedrijf zijn 110 medewerkers in dienst die werken in de volgende afdelingen:

- directie en ondersteuning (kwaliteit, milieu, P&O, secretariaat)
- inkoop en logistiek
- magazijn
- financiële administratie
- productie
- laboratorium
- verkoop
- technische dienst

Het betreft ongeveer 30 personen op kantoor, 14 in de technische dienst, 6 in het laboratorium, 41 in de productie en 10 personen schoonmaak (deels beperkt aanwezig). In de buitendienst (verkoop en transport grondstoffen) werken 9 personen. Transport van gereed product wordt uitgevoerd door een externe transporteur.

Het managementsysteem is gecombineerd voor ISO 9001, ISO 14001 en HACCP (voedselveiligheid). Daar waar mogelijk zijn procedures en instructies geïntegreerd. Het bedrijf is al vanaf 1995 gecertificeerd voor ISO 9001. ISO 14001 en HACCP zijn later toegevoegd.

De scope is: het ontwikkelen, produceren en verkopen van voeding voor kleine huisdieren.

Bij het bedrijf vinden de volgende productieactiviteiten plaats:

- voorbereiden grondstoffen
- drogen en verdampen
- mengen, persen en verpakken

Belangrijke ondersteunende processen zijn de waterzuivering en de opslag van grondstoffen, hulpstoffen en eindproducten. De waterzuivering is een aparte BV van Keizer Huisdiervoeders, aangezien er ook afvalwater van derden wordt verwerkt.

Gebouw

De oudste delen van het bedrijfspand zijn gebouwd in 1924, de nieuwste delen in 2006. Het bedrijf is gelegen op een klein industrieterrein en bevindt zich aan een kant op ongeveer 300 meter van de dichtstbijzijnde woning en aan de andere kant grenst het aan weilanden. Het pand bestaat uit diverse ruimten waaronder een ontvangstruimte voor grondstoffen, de productieruimte, de afvalwaterzuivering, opslagruimten voor hulpstoffen, halffabricaat en gereed product. Daarnaast is een deel van het pand ingericht als kantoorruimte.

Beschrijving processen

Aanvoer grondstoffen

Grondstoffen (o.a. slachtafval en diverse droge materialen) worden aangevoerd met eigen vrachtwagens van het bedrijf. Grondstoffen worden binnen gelost om overlast voor de omgeving te beperken.

Vorbewerking

Vorbewerken van slachtafval, denk hierbij aan sorteren (het ontdoen van verontreinigingen zoals stukken plastic, metaal e.d.), snijden en breken van aanhangend bot, ontvetten (door middel van verwarmen en wassen) en drogen.

Voor het verbewerkingsproces wordt door het bedrijf gebruik gemaakt van grondwater. Jaarlijks wordt 540.000 m³ grondwater opgepompt (hiervoor is een vergunning aanwezig). Dit water wordt via de waterzuiveringsinstallatie op het oppervlaktewater geloosd. Voor de lozing is ook een vergunning aanwezig.

Productie huisdiervoeders

Uit de halffabricaten die uit de verbewerking komen, worden samen met andere ingekochte grondstoffen huisdiervoeders geproduceerd. Dit gebeurt door mengen en kneden. Vervolgens worden de voeders in brokjes gedraaid o.a. door middel van snijden en drogen. Er worden alleen maar droge huisdiervoeders geproduceerd, dus drogen (energieverbruik) is bij de productie het belangrijkste milieuaspect.

Verpakken

De fabriek produceert diverse merken diervoeding (voornamelijk voor honden en katten), zowel een eigen merk voor het hogere marktsegment als diverse huismerken voor klanten. Elk merk heeft zijn eigen verpakking in plastic- of papierenzakken. De klanten geven aan in welk soort verpakking en formaat zij het product willen hebben en Keizer Huisdiervoeders zorgt ervoor dat de verpakkingen worden geproduceerd en gedrukt in de huisstijl van de klant. Elk product is er in verschillende verpakkingsformaten. Gereed en verpakt product worden vervolgens in dozen ingepakt om geschikt te maken voor verzending naar distributiecentra, waarna ze doorgezonden kunnen worden naar de diverse verkooppunten. De dozen worden op een pallet gestapeld en omwikkeld met krimpfolie om beschadigingen te voorkomen.

Externe transporteurs verzorgen het vervoer van gereed product van Keizer Huisdiervoeders naar de distributiecentra. Gemiddeld vinden er 2 vrachtbewegingen per dag plaats voor de afvoer van gereed product.

Facilitaire processen

Bij het proces komt afvalwater vrij met een te hoge verontreiniging om ongezuiverd te lozen. Op het terrein is daarom een biologische waterzuivering aanwezig. Voor sanitair gebruik wordt grondwater opgepompt. Ten behoeve van drinkwater is er ook een aansluiting op het drinkwaterleidingnet. In het bedrijf is een stoomketel aanwezig voor de productie van stoom, nodig voor het productieproces. Daarnaast is er een persluchtmet met 4 compressoren die in het ketelhuis zijn geplaatst.

Op het bedrijfsterrein zijn twee gebouwen ingericht voor de opslag van gevaarlijke stoffen, één voor de opslag tot 10 ton, de andere voor de grote volumes waar meer dan 10 ton is opgeslagen met o.a. zuren en logen en waar een grote zwavelzuurtank aanwezig is. Beide gebouwen voldoen aan de eisen van de PGS 15.

TABEL 1: VOORBEELD VOOR INVULLING ISO 14001:2015 BIJ KEIZERS HUISDIERVOEDERS

PARAGRAAF ISO 14001:2015	INVULLING KEIZERS HUISDIERVOEDERS
2 Koppeling met strategisch beleid	<p>Onderdeel van de strategie van Keizers Huisdiervoerders is dat het duurzaam wil ondernemen. Duidelijk moet zijn op welke wijze dit is gekoppeld aan het milieubeleid. In het geval van Keizers Huisdiervoerders zijn belangrijke milieugerelateerde strategische vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de samenstelling van het productenpakket. Enerzijds vanuit het oogpunt van beschikbaarheid grondstoffen en anderzijds vanuit de wensen uit de markt om duurzame producten te kopen; - efficiëntie van het (deels verouderde) productieproces. De productie vraagt bijvoorbeeld veel energie en water. Moeten er niet andere processen worden overwogen (inclusief de eigen waterzuivering)? Eventueel uitbesteding van delen van het proces; - de lokale situatie. De mogelijkheden op de locatie worden begrensd (o.a. door klachten van omwonenden over bijvoorbeeld stank).
4.1 Inzicht in organisatie en haar context	<p>Keizers Huisdiervoerders heeft op basis van de intentie om duurzaam te ondernemen een brede stakeholderanalyse uitgevoerd waarbij de ISO 26000 is gebruikt om onderwerpen te identificeren die zijn gebruikt. Voor wat betreft milieu zijn uit deze analyse de volgende belangrijke punten naar voren gekomen.</p> <p><u>Intern</u> Voorbeelden van 'issues', die vanuit de organisatie zelf komen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de belangrijke milieuaspecten (zoals waterverbruik; grondstoffen; energie); - onderwerpen waarover klachten zijn ingediend; - historische issues (b.v. bodemverontreiniging, asbest); - technologische verbetermogelijkheden; - de staat van de installaties (onderhoudssituatie; economisch afgeschreven). <p><u>Extern</u> De volgende 'issues' kunnen aan de orde komen op basis van informatie van externe partijen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - strategische en/of financiële verwachtingen van de aandeelhouders; - planologische ontwikkelingen in de omgeving; - beschikbaarheid en samenstelling grondstoffen; - ontwikkelingen bij concurrenten (welk aanbod); - ontwikkelingen in wet- en regelgeving; - wensen eindafnemers (bv. biologische voeding, dierenwelzijn); - beschikbaarheid water (in verband met onttrekking grondwater); - flora en fauna en natuurbeheer (grens aan weidegebied).

<p>4.2 Behoeften en verwachtingen van belanghebbende partijen</p>	<p>De belanghebbende partijen voor Keizers Huisdiervoeding zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aandeelhouders; - medewerkers; - bevoegd gezag (gemeente/milieudienst, waterschap, brandweer); - verzekeraars; - brancheorganisatie; - omwonenden; - lokale (milieu)organisaties; - afnemers (detail- en groothandel); - toeleveranciers; - gebruikers van de diervoeders / consumenten organisaties; - NGO's (dierenbescherming, milieu-/natuurorganisaties). <p>Voor alle genoemde organisaties is van belang om te overwegen of er relevante belangen zijn. Per belanghebbende partij zal onderzocht worden welke verwachtingen deze hebben. Dit kan op basis van schriftelijk onderzoek (bijvoorbeeld een internetsearch) maar ook door in contact te treden met de verschillende partijen. De wijze waarop informatie wordt verzameld en partijen rechtstreeks worden betrokken is afhankelijk van de zwaarte van het belang en de directe betrokkenheid.</p> <p>Er kan bijvoorbeeld bij het uitvoeren van een klanttevredenheidsonderzoek in het kader van ISO 9001 meteen naar de behoefte en verwachtingen worden gevraagd van deze belanghebbenden op het terrein van milieu.</p>
<p>4.3 Toepassingsgebied</p>	<p>Het toepassingsgebied van het milieumanagementsysteem betreft alle activiteiten op de locatie van Keizers Huisdiervoeders BV gelegen aan de Industrieweg 1 te Wameldam. De juridische grens beperkt zich tot de volgende BV's waarvan Keizers Diervoeders eigenaar is: Keizers Productie BV (met daarin alle productie-afdelingen, de supportafdelingen (waaronder facilitair, HSE), Keizers Zuivering BV en de kantooractiviteiten van Keizer verkoop BV in Nederland. Beide BV's zijn gevestigd op dezelfde locatie. De verkoopkantoren in de Benelux vallen niet onder de scope van het certificaat.</p> <p>Transport van gereed product wordt uitbesteed. Het transport valt voor zover de invloed reikt, ook onder het milieumanagementsysteem. Dit betekent dat, het beleid van de externe transporteurs wordt beoordeeld, er met de transporteur afspraken worden gemaakt over de uitvoering van het contract met betrekking tot type vrachtwagen (brandstofverbruik en emissies), vulgraad en opleidingsniveau van de chauffeurs.</p> <p>Inkoop van grondstoffen horen op dezelfde wijze als transport bij het managementsysteem. Er vindt een strenge selectie plaats van in te kopen producten met betrekking tot de oorsprong en de wijze van transport naar Keizers toe.</p>

PARAGRAAF ISO 14001:2015	INVULLING KEIZERS HUISDIERVOEDERS
5.1	<p>De directie is eindverantwoordelijk voor de werking van het milieumanagementsysteem. Om invulling te kunnen geven aan de in 5.1 genoemde punten zet de directie zich actief in en is zodanig betrokken dat het op de hoogte is van de belangrijkste risico's en kansen op het terrein van milieu; de compliancestatus; de visies van belanghebbende partijen en de verschillende onderdelen van het milieumanagementsysteem. De directie heeft regelmatig contact met de projectleiders van de verbeterprojecten, volgt de voortgang en stuurt waar nodig ook tijdig bij. De noodzakelijke middelen worden beschikbaar gesteld.</p> <p>Door ook regelmatig deel te nemen aan looprondes en interne audits is de directie goed op de hoogte van de operationele stand van zaken en wordt tegelijkertijd het belang van het onderwerp milieu bij de medewerkers ondersteund.</p> <p>Elk kwartaal besteedt de directie tijdens het wekelijkse overleg aandacht aan de stand van zaken met betrekking tot het behalen van de milieudoelstellingen.</p> <p>Om de continue verbetering van de milieuprestaties te promoten (par. 5.1) wordt door de directie veel aandacht besteed aan het belang van verbetering en de inbreng van medewerkers daarbij, dit wordt gedaan door bijvoorbeeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> - in communicatie met de medewerkers (bijvoorbeeld tijdens personeelsbijeenkomsten en interne nieuwsbrieven) aan te geven wat de risico's en kansen zijn en medewerkers uit te nodigen ideeën in te brengen; - medewerkers met ideeën voor verbetering van bijvoorbeeld de productieprocessen daarvoor ook openlijk voor te belonen; - in de communicatie aandacht te besteden aan projecten die zijn afgerond en de resultaten hiervan voor het milieu.
5.2 Verschil tussen 'bescherming van milieu' en 'voorkomen milieuvuiling'	<p>Bij preventie worden processen 'anders' gedaan om milieuvuiling te voorkomen. Bij 'bescherming' van het milieu wordt iets 'extra' gedaan dat goed is voor het milieu). Keizers Huisdiervoeders heeft bijvoorbeeld de volgende mogelijkheden om het milieu te 'beschermen' (zonder dat de milieuvuiling minder wordt):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Om de biodiversiteit te stimuleren worden aan de huisdiervoeders bepaalde stoffen toegevoegd die via de ontlasting van de dieren bijdragen aan de natuur (bijvoorbeeld zaad voor vogels en bloemen). - Door het ophangen van nestkasten op het bedrijfsterrein wordt de vogelstand gestimuleerd.
6.1 Risico's en kansen	<p>Het milieuaspectenregister van Keizers Huisdiervoeders gaf een compleet inzicht in de operationele risico's (de belangrijke milieuaspecten) verbonden aan de eigen productieprocessen. Om te kunnen voldoen aan ISO 14001:2015 is dit op een aantal punten aangevuld:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Milieuaspecten bij toeleveranciers waren gedeeltelijk bekend maar zijn nu systematisch geïdentificeerd en geëvalueerd. - De mogelijkheden om via afnemers invloed op het milieu te hebben (bijvoorbeeld via verpakking) was niet in beeld en is nu opgenomen. - Kansen in de zin van verbeteringen aan het productieproces waren bekend en zijn aangevuld met de mogelijkheden om verbetering in de milieubelasting via leveranciers en afnemers te realiseren. - Keizers Huisdiervoeders beschikte over een noodplan. Het overzicht van de risico's dat daaraan ten grondslag lag is geactualiseerd en nu opgenomen in het overzicht van milieuaspecten. <p>De strategische risico's en kansen had Keizers Huisdiervoeders niet systematisch in beeld en zijn gekoppeld aan het beleidsplan. Onderwerpen zijn bijvoorbeeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Risico's bij de beoogde uitbreiding van de productie dat er onvoldoende grondwater is, de geuroverlast te sterk wordt en de waterzuiveringsinstallatie niet meer in balans is. - Risico's zijn nieuwe wettelijke eisen ten aanzien van het functioneren van de waterzuivering. - Kansen liggen er in de samenstelling van het productenpakket en de productie van diervriendelijke en/of biologische huisdiervoeders.

PARAGRAAF INVULLING KEIZERS HUISDIERVOEDERS ISO 14001:2015	
6.1.1 Effect van het milieu op het beleid van de organisatie	De volgende verandering in het milieu kan invloed hebben op de continuïteit van Keizers Huisdiervoerders: - Een tekort aan grondwater kan tot gevolg hebben dat het productieproces wordt verstoord en/of toekomstige groei niet mogelijk is.
6.1.2 Bepalen milieuaspecten vanuit levenscyclus perspectief	Om vanuit het levenscyclusperspectief milieuaspecten te bepalen heeft Keizers Huisdiervoerders (naast de milieuaspecten rond de eigen productieprocessen) de volgende milieuaspecten vastgesteld: - de productie van dieren waarvan het restafval wordt gebruikt (voeding, gebruik groeimiddelen, dierwelzijn etc.); - de productie van de plantaardige grondstoffen; - transport op verschillende plaatsen in de keten; - de verpakking van gereed product (omvang en recyclebaarheid); - de gevolgen van de ontlasting van de dieren die producten van Keizers Huisdiervoerders eten.
6.1.4 Planning van maatregelen	Om aan te geven wat er met de geïdentificeerde risico's, kansen en complianceverplichtingen wordt gedaan heeft Keizers Huisdiervoerders in het milieuaspectenregister en in het register wet- en regelgeving een kolom toegevoegd waarin kan worden aangegeven of het onderwerp procedureel beheerst wordt (procedure of werkinstructie), organisatorisch beheerst (training, overleg, inwerken, ...), beheersing door supervisie (toezicht, controles, metingen, registraties) of een technische beheersing (technische maatregelen of voorzieningen). Met links in beide registraties kan direct doorgelinkt worden op de betreffende maatregelen.
6.2 Milieudoelstellingen	Nieuw ten opzichte van de oude werkwijze is dat Keizers Huisdiervoerders bij alle doelstellingen indicatoren heeft bepaald waarmee de realisatie kan worden gemonitord. Waar mogelijk zijn de indicatoren zo geformuleerd dat ook op afdelingsniveau de prestaties kunnen worden gevolgd. Zo zijn er indicatoren voor: - de doelstelling om het energieverbruik met 5% te reduceren. Deze is vertaald in de hoeveelheid energie per kg product op afdelingsniveau; - het reduceren van het waterverbruik op zowel het niveau van de hele organisatie als de afdelingen waar dit van toepassing is. In het MT zijn vaste momenten afgesproken om de voortgang te bespreken en wanneer nodig verbetermaatregelen te formuleren.
7.2 Competenties	Keizers Huisdiervoerders had een overzicht van per functie noodzakelijke opleiding/training. Om te voldoen aan ISO 14001:2015 is per functie het volgende vastgelegd: - taakomschrijving en verantwoordelijkheden; - belangrijkste risico's (gekoppeld aan milieuaspecten en complianceverplichtingen); - benodigde kennis en ervaring (om taken uit te kunnen voeren en om te gaan met de risico's); - mogelijke opleidingen / trainingen om kennis op te doen (eventueel verplichte opleiding) - wijze waarop competenties naast de opleidingen worden geschoold (dit kan door een inwerkprogramma, interne training of voorlichting, toolbox, ...); - frequentieherhaling training / voorlichting (indien noodzakelijk).
7.3 Bewustzijn	Keizers Diervoeders voert de volgende activiteiten uit om ervoor te zorgen dat medewerkers bewust zijn van de milieuaspecten/risico's en complianceverplichtingen: - Op basis van de voor de functie vereiste competenties is er een basis kennis en bewustzijn. - Door regelmatige terugkoppeling van de monitoringresultaten, resultaten van interne audits en milieuprestaties en toolboxmetingen wordt het bewustzijn 'onderhouden'. - Het beleid is dat personeel elkaar ook direct aanspreekt op eigen gedrag in relatie tot de belangrijke milieuaspecten en verplichtingen. - De directie geeft het belang van het milieubeleid aan door zich in de communicatie uit te spreken over het belang van het realiseren van de milieudoelstellingen. De mate van bewustzijn wordt afgeleid uit een analyse van meldingen van afwijkingen en bijna-afwijkingen, uit de frequentie waarmee het nodig is om elkaar aan te spreken op houding en gedrag, uit resultaten van interne audits en looprondes.

PARAGRAAF INVULLING KEIZERS HUISDIERVOEDERS ISO 14001:2015	
7.4 Communicatie	<p>Keizers Huisdiervoeders heeft een analyse gemaakt van de noodzaak tot communicatie. In het verleden werd er zowel intern als extern gecommuniceerd. Dit verliep meestal min of meer op ad-hocbasis. Om te kunnen voldoen aan de ISO 14001:2015 is de communicatie meer systematisch ingevuld.</p> <p>Er zijn vaste momenten bepaald voor de interne communicatie (via een overzicht van de milieuprestaties en de stand van zaken van verbeterprojecten). Deze worden viermaal per jaar in afdelingsoverleggen besproken.</p> <p>Uit de contextanalyse is naar voren gekomen dat een aantal belanghebbende partijen (in het bijzonder de omwonenden) behoefte hebben aan een regelmatige communicatie (niet alleen wanneer er een probleem is). In ieder geval is er eenmaal er jaar communicatie met omwonenden. Daarnaast wordt, wanneer mogelijke geuroverlast wordt voorzien, vooraf een melding daarvan gemaakt.</p>
8.1 Operationele planning en beheersing	<p>Om te kunnen voldoen aan de eisen van ISO 14001:2015 heeft Keizers Huisdiervoeding de operationele planning en beheersing op twee punten aangepast.</p> <p>Om beter kunnen anticiperen op de geplande en ongeplande wijzigingen is geanalyseerd op welke plaatsen in de organisatie deze aan de orde zijn. Dit bleek bijvoorbeeld aan de orde te zijn bij:</p> <ul style="list-style-type: none"> - inkoop van nieuwe stoffen of stoffen waarvan de samenstelling is gewijzigd; - wijzigingen in procesapparatuur, procescondities, procesuitvoering; - wijziging of uitbreiding van gebouwen; - engineeringprojecten; - aanvoer van vervuild water bij zuiveringsinstallatie. <p>In de omschrijving van functies zijn de verantwoordelijkheden voor de MoC-processen vastgelegd. Deze worden geregistreerd.</p> <p>Op basis van de aangepaste register van milieuaspecten is voor een aantal belangrijke milieuaspecten die optreden in de keten afspraken gemaakt. Onder meer zijn er afspraken gemaakt met externe transporteurs. Deze zijn contractueel vastgelegd en de afspraken worden gevolgd op basis van de betreffende transporteurs.</p>
9.1 Monitoring, meting, analyse en evaluatie	<p>Anders dan in de oude norm moet de organisatie een continu beeld hebben van het voldoen aan de complianceverplichtingen (compliancestatus). Om dit te realiseren heeft Keizers Huisdiervoeders voor alle complianceverplichtingen een controlefrequentie bepaald. Deze variëren van:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1x per 2 maanden (eisen waar snel niet aan wordt voldaan); - 1x per jaar; - 1x per 3 jaar (meer 'statische' verplichtingen, zoals gebouwgebonden eisen die alleen wijzigen bij verbouwingen). <p>De afweging van de frequentie is bepaald op basis van een risicoanalyse.</p> <p>Per afdeling zijn afdelingsgebonden overzichten van eisen gemaakt waarvan de resultaten door de KAM-coördinator per kwartaal worden samengevoegd.</p> <p>De KAM-coördinator wordt direct op de hoogte gebracht van afwijkingen die niet direct kunnen worden gecorrigeerd.</p> <p>Hiermee wordt een actueel beeld verkregen van de compliancestatus.</p> <p>De uitgevoerde metingen hebben een relatie met de milieuaspecten van Keizers Huisdiervoeders. Om aan de eis te voldoen voor het leveren van betrouwbare, reproduceerbare en traceerbare resultaten is er een overzicht van bij te houden registraties en metingen waarbij is aangegeven waar het risico zit ten aanzien van betrouwbaarheid en reproduceerbaarheid (dit is volgens ISO 14001:2015 niet expliciet vereist). Deze risico's worden door maatregelen of afspraken afgedekt. Waar nodig zijn meetprotocollen aanwezig om te komen tot betrouwbare waarden.</p>

PARAGRAAF INVULLING KEIZERS HUISDIERVOEDERS ISO 14001:2015	
9.3 Directiebeoordeling	<p>De directiebeoordeling bij Keizer was een jaarlijkse beoordeling die voor het grootste deel werd uitgevoerd door de KAM-coördinator. Het verslag werd in het MT besproken. Om te voldoen aan de nieuwe norm staat de uitvoering van het milieubeleid nu elk kwartaal op de agenda van de directie. Hiervoor heeft Keizer een format gemaakt waarin registraties van de belangrijke milieuaspecten zijn opgenomen en de voortgang van milieudoelstellingen. Ook geconstateerde afwijkingen van naleving wet- en regelgeving worden besproken.</p> <p>Als afsluiting van het jaar vindt een eindbeoordeling plaats waarin aandacht wordt besteed aan onderwerpen die niet elk kwartaal terug komen en waar de output van het systeem ook wordt beoordeeld in het licht van de contextanalyse. Op basis van de directiebeoordeling worden het (strategisch)beleid herzien en nieuwe doelstellingen geformuleerd.</p>
10 Continue verbetering	<p>Keizers Huisdiervoeders houdt een overzichtslijst bij waarop alle verbetermaatregelen worden verzameld. Per maatregel wordt aangegeven of deze wordt aangepakt en wanneer deze gereed moet zijn en wie hiervoor verantwoordelijk is. Ook de oorsprong van de verbetermaatregel en daarbij eventueel een verwijzing naar een verslag of een ander document wordt opgenomen. Wanneer nodig worden de maatregelen in de kwartaalbeoordeling door de directie bekrachtigd (bijvoorbeeld indien tijd en middelen nodig zijn of wanneer maatregelen betrekking hebben op geïdentificeerde risico's en kansen of het strategisch beleid). Maatregelen die geen prioriteit hebben maar niet vergeten mogen worden, worden tijdelijk op PM gezet. De lijst wordt beheerd door de KAM-coördinator die er een levend document van maakt wat continu wordt aangevuld en waarin verbeteringen op gereed worden gezet.</p>

Contact

U bent van harte uitgenodigd uw vraag aan ons voor te leggen. Bedrijven, organisaties, adviseurs, toezichthouders, certificatie-instellingen en andere belanghebbenden helpen we graag verder.

Mijn.sccm is hét kennisplatform voor ISO 14001 en ISO 45001/OHSAS 18001. Op mijn.sccm vindt u onder andere samenvattingen van de meest relevante milieu- en arbowet- en -regelgeving en halfjaarlijkse overzichten van gewijzigde wet- en regelgeving. Kijk op mijn.sccm.nl en meld u aan!

Stichting Coördinatie Certificatie Managementsystemen voor milieu en gezond en veilig werken (SCCM)

Postbus 13507
2501 EM Den Haag
T 070 - 362 39 81
info@sccm.nl
www.sccm.nl

Uitgave SCCM, Den Haag, juni 2016